

Scholarship of teaching and learning (SOTL) project

Kursoppgave Uniped kurs våren 2016
Førsteamanuensis Annika Suominen
Det juridiske fakultet

Universitetet i Bergen

1. Introduksjon

Mitt SOTL-prosjekt er gjennomført med et spørreundersøkelsesskjema. Dette skjema finnes vedlagt (vedlegg 1). Det ble brukt under siste seminariegruppetilfellet i kurset JUS 241 Strafferett. Kurset består av 14 seminariegruppetilfeller, hvor jeg har hatt samtlige under dette kurset for mine to grupper.

Dette var ikke den opprinnelige planen for SOTL-prosjektet. Den tidligere planen var knyttet til bruken av visuelle hjelpemiddel på forelesninger. Problemstillingen, og SOTL-prosjektet var da forklart slik:

- Hva er problemstillingen/utfordringen du vil se på?

Hvordan kan jeg bruke mer (visuelle) hjelpemiddel i undervisningen og engasjere studentene mer?

- Hvilken intervensjon vil du gjøre i undervisningen?

Prøve på nye ting og se hvilke som kan fungere.

- Hvordan kan du vurdere hva intervensjonen førte til?

På kort sikt å se hvis studentene blir mer engasjerte og kommer med mer spørsmål. Særlig på kursene med utenlandske studenter, bruke de ulike rettssystemene. På lang sikt å se hvis studentene ser ut å få mer ut av undervisningen, og forme undervisningen etter hva som fungerer best.

Ettersom mesteparten av undervisningen på jussen likevel, særlig som førsteamanuensis, foregår i seminariegrupper, har jeg likevel kommet frem til at dette ikke er den mest gunstige formen å evaluere meg som underviser. Etter diskusjoner med kollegaer, kursansvarlige og andre relevante kolleger (særlig noen med spisskompetanse innom pedagogikk), kom jeg frem til at jeg likevel ville lage en tradisjonell spørreskjemaundersøkelse, og dette i slutten av det akkurat nå avsluttede kurset i strafferett.

2. Kurset i strafferett mer generelt

Kurset i strafferett er det største på fakultetet, og strekker seg tidsmessig fra midten av august til slutten av oktober. Dette kurset benytter seg av den pedagogiske mallen som jussen generelt (prøver) å nytte, den såkalte LSD-mallen. *Les, skriv og delta*, som brukes som mantra på kurset. Opplegget på kurset er slik at forelesningene går mandag, onsdag og fredag, og seminariegruppene hver tirsdag og torsdag.¹ Kurset er det mest omfattende på faget, både når det kommer til omfanget av kurset, og også når det kommer til det teoretiske og intellektuelle, her er det særlig noen

¹ Det er disse seminariegruppene som jeg har undervist i på dette kurset. Vennligst se vedlagt kursopplegg, vedlegg 2.

utfordringer knyttet til at strafferett er et «spesielt» fagområde hvor man ikke alltid kan bruke samme argumenter som på andre fagområder.²

Når det kommer til læringsutbytte, er det for kurset beskrevet slik:

«Læringsutbytte

Etter at kurset er gjennomført forventes studenten å ha følgende læringsutbytte:

Studenten skal ha *kunnskap* om

- strafferettens begrunnelser
- hovedtrekkene ved forholdet mellom strafferetten og statsforfatningsrett og folkerett, herunder menneskerettigheter
- de alminnelige vilkårene for straffansvar, slik som
 - krav om en kriminalisert gjerning, inkludert krav til forsett eller uaktsomhet, reguleringen av medvirkning og forsøk og straffelovgivningens geografiske rekkevidde
 - rettfærdiggjøringsgrunner, særlig nødverge og nødrett,
 - unnskyldningsgrunner, særlig utilregnelighet og rettsvillfarelse
 - Andre grenser for straffansvaret, særlig prinsippene for hva som utgjør én eller flere forbrytelser
- tolkning og anvendelse av straffebud, med særlig vekt på reglene i straffeloven om:
 - Tortur (§§ 174-175)
 - Narkotikaovertrædelser (§§ 231-232)
 - Voldslovbrudd mv. (§§ 271-282)
 - Vinningslovbrudd og lignende krenkelser av eiendomsretten (§§ 321-346)
 - Bedrageri (§§ 371-374)

· hovedtrekkene i reaksjonssystemet, reglene om idømmelse av den enkelte reaksjon og valget mellom reaksjonene samt utmåling av straff

Studenten skal ha *ferdigheter* til å kunne

- finne frem til relevante rettskilder ved tolkningen av strafferegler
- analysere, drøfte og ta standpunkt til strafferettslige spørsmål
- forklare straffelovgivningens oppbygning og særtrekkene ved strafferettslig metode

² Legalitetsprinsippet kan anses som et godt eksempel på dette, lovskravet bidrar til strafferettens demokratiske legitimitet, det er folket selv som gjennom folkevalgte representanter bestemmer hvilke handlinger som skal være straffbare og hvilken straff som kan påregnes. Kjernen i GrL. § 96 er at straffansvar må ha hjemmel i formell lov og GrL. § 96 skal også ses i sammenheng med GrL. § 97, hvor forbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft finnes. Disse to bestemmelsene betyr sammen at bare domstoler kan straffe, og det er bare på grunnlag av et straffebud som var gjeldende på tidspunktet da forbrytelsen fant sted. Jeg avstår fra videre faglige utdypelse her så godt som det er mulig.

- forklare strafferettens plass i rettssystemet, særlig sammenhengen mellom strafferett og straffeprosess
- forklare forskjellige teorier om strafferettens begrunnelser

Studenten skal også ha utviklet *generell kompetanse* til å

- drøfte og argumentere på en måte som fremhever og tar stilling til moralske og rettspolitiske utfordringer ved bruk av offentlig tvang og sanksjoner
- forstå ulike former for samspill mellom generelle og spesielle regler og mellom vanlig lovgivning, konstitusjonelle og menneskerettslige normer.»

Læringsutbytte er satt av kursansvarlig, og jeg har ikke personlig noen muligheter å influere dette direkte. Samtidig blir det en indirekte mulighet til dette gjennom oppgavene og gjennomgangene, se videre under neste delpunkt.

Samtidig skal det også sies at dette kurset må roses for sitt pedagogiske opplegg. Kursansvarlige har skrevet en ny lærebok (ikke på grunn av, men også siden den nye straffeloven 2005 trådte i kraft i 2015), og de er særdeles dyktige og inkluderende professorer. Hovedpoenget med seminariene er nettopp det at studentene deltar, eller egentlig at studentene styrer det hele. Jeg kommer tilbake til denne formen av undervisning samt fordeler og ulemper under neste delpunkt, men det kan her sies at dette kurset virkelig benytter seminariene slik de er ment å benyttes. Siden forelesningene og seminarigruppene går parallelt, er poenget at studentene først skal ha forelesning på det aktuelle tema, og så dagen etterpå (alternativt noen dager seinere) ha seminarieoppgave om samme tema.

3. Undervisningsformen seminarigruppe

3.1. Introduksjon og oppsett

Les, skriv og delta, som ovenfor ble nevnt som kursmantra på dette kurset, får særlig uttrykk på seminarigruppene. Her er det særlig delta som er aktuelt, men også skriving til viss del i og med at studentene ofte forbereder seg gjennom skriftlige svar og at det er inkludert en skrivingsoppgave (i tillegg til obligatorisk kursoppgave).

Slik som opplegget er nå i det gjennomførte kurset, er det slik at vi har 14 ganger med 2 timers seminarundervisning. Det er normalt 10 grupper, hvor alle undervisere har 2 grupper hver. Dette betyr altså at man har samme grupper gjennom hele kurset og at man i utgangspunktet har ca. 35 personer i hver gruppe.³ Samtidig er ikke undervisningen obligatorisk, slik at det er vanlig at det ikke er fullt oppmøte hver gang. Det er blitt observert varierende oppmøte, men fortsatt slik at de som møter opp deltar aktivt. I den første gruppen, som var gjennomsnittlig veldig bra, var det ikke alltid bra oppmøte, men de som møtte opp, var det innledningsvis 14 som ikke møtte opp, på den andre var det også 14 som ikke møtte opp. Statistisk sett var det altså omtrent like mange på plass hver gang på gruppene, uten at de ble gjennomført noen oversikt over dette.⁴

For seminarlederne har kursansvarlige laget oppgavemøter, hvor vi diskuterer oppgavene. Disse er veldig nyttige generelt, og særlig i de situasjoner hvor oppgavene reiser vanskelige og rettslige uklare

³ Høsten 2016 var det likevel bare 9 grupper på grunn av mangel på undervisere, og statistisk sett skiller denne høsten seg muligens da fra andre år. Det er likevel ikke mulig å ta hensyn til dette i denne kursoppgave, men det må tas til hensyn under de seinere årene.

⁴ Siden det ikke er obligatorisk oppmøte, er det ikke nødvendig.

problemstillinger har disse samlingene vært veldig nyttige. Bortsett fra at det ikke går å unngå faglig uenighet til 100 %, har det for meg vært en stor trygghet å ha disse oppgavemøtene. Også det at kursansvarlige begge er veldig imøtekommende og alltid kan diskutere oppgavene ellers også underveis, har vært særlig positivt for meg.⁵ Også det at disse to professorene er såpass imøtekommende og prestisjeløse betyr at det er enkelt å drøfte oppgavene sammen, og at det også er enkelt å ta opp relaterte spørsmål.⁶ Også pedagogiske synspunkter og oppgavetekniske problemstillinger blir drøftet på disse oppgavemøtene, som er veldig positivt både for underviserne og studentene.

At man har samme gruppe gjennom hele kurset er gjort primært fordi man skal oppnå en dynamisk effekt og at det skal bli enklere å aktivere studentene (se nedenfor om problemstillinger knyttet til dette). Oppgavene som gis på kurset er også relativt vanskelige og omfattende, og til forskjell fra andre fag, er det her kun en oppgave per 2 timer (normalt er det en oppgave per time).

4 oppgaver på kurset er også gjort slik at det er prosedyre, det vil si at studentene prosederer som aktor og forsvarer. I begynnelsen av seminariegruppene ble studentene da delt inn i 4 grupper (A, B, C og D), hvor disse da utgjør undergruppe og studentene skal forberede seg i lag, og da også prosedere i grupper. I år var det oppgave 4, 5, 12 og 13. Særlig oppgavene 12 og 13 på slutten var veldig bra å ha som prosedyre, siden studentene da allerede har vært gjennom det meste, og prosedyren da holder en høy nivå. Oppgavene 4 og 5 egner seg kanskje litt mindre godt til prosedyre, og særlig så tidlig under kurset.⁷ Det har studentene kommentert underveis kurset, og kommer også frem i at disse oppgavene blir veldig travelt unnagjort, det vil si at det blir vanskelig å rekke alt, når det relevante ikke kommer helt frem i prosedyren. Prosedyrene fungerer ellers utmerket slik at alle i seminariegruppene da må snakke, og prosedere i hvert fall en gang, og at også de som ellers ikke snakker så veldig mye, også får muligheten til å prosedere og drøfte relevante problemstillinger.

Under kursets gang er det en obligatorisk kursoppgave. Siden jeg i år ikke var med og kommenterte på denne, fokuseres det ikke videre på den her. Det er også en frivillig innlevering av en oppgave underveis kurset, som dette år var oppgave 5. Her skriver studentene i lag et oppgavesvar etter den seminariegruppen er klar, også kommenterer seminarielederen besvarelsen på nettet. Denne skrive- kommentering funksjonen er veldig nyttig både for studentene og for underviser. Her tenker jeg særlig at man konkret ser hvordan det som man har snakket på seminariene blir overført til skriftlig form, slik som jo er poenget. Det var også noen videre spørsmål som ble oppdaget når vi kommenterte besvarelsene, og som en del av dette kurset er innlevering av tekst veldig positivt.

3.2. Aktualiserte problemstillinger

Det at man har samme gruppe gjennom hele kurset har klare fordeler når det kommer til gruppedynamikk og at bli kjent med hverandre. Samtidig åpner dette for at når man får en gruppe hvor det kanskje er i overkant svake studenter, eller at disse fører ordet til største del, at fokus blir rettet mot spørsmål som ikke egentlig aktualiseres av oppgavene eller at det blir dårlig tid for å drøfte nøye nok de aktuelle problemstillingene. Dette har jeg opplevd, og det har også andre undervisere på dette kurset. Samtidig er dette både styrken og svakheten ved et slikt opplegg, og da må man prøve å finne måter å få gruppene på rett kjøll igjen.

⁵ Vi har flere eksempler på akkurat det motsatte på huset.

⁶ Igjen, vi har flere eksempler på akkurat det motsatte på huset.

⁷ Tilbakemelding er gitt om dette til kursansvarlig.

Når man som ikke-norsk jurist, og særlig da ikke ekspert på norsk strafferett, gjør dette momentet at man aldri kan være fullt forberedt, det ekstra krevende å undervise seminariegruppene.⁸ Det betyr for det første at man må forberede seg ekstra nøye,⁹ og at for det andre at det kommer å bli enklere etter noen år, når man vet litt mer omfattende hvilke alle spørsmål som kan komme opp.¹⁰ Det er også et ekstra moment i undervisningen at man skal la studentene styre, og at man stort sett bare skal ha en kommentator-rolle. Seminariegruppene aktualiseres til stor del *go with the flow*-undervisning, som er veldig lærerik og faglig omfattende, når det fungerer godt. I tilfeller hvor gruppene ikke fungerer så bra og man må styre mer, kan dette da oppleves litt for kontrollerende av studentene. Samtidig så er det likevel mest viktig at studentene lærer det som er relevant i oppgaven, ikke det som er irrelevant.

Å holde styringen men samtidig være ydmyk og åpen for spørsmål er også en generell utfordring ved seminariegruppene. Samtidig føles det som akkurat her er det en fordel å være litt «yngre», det vil si at terskelen til å stille spørsmål og drøfte problemstillinger uten at studenten vet at det er rett, er tillatt og oppfordret til. Det føles som om balansen her er blitt ganske grei, med tanke på at det har vært veldig mange spørsmål underveis.

Når det kommer til seminariegruppene, er det en utfordring at studentene til viss del likevel gjerne vil spørre ting etterpå, og ikke underveis. Noen ganger fungerer det bra, noen ganger blir det slik at køen av studenter er veldig lang, og særlig når man skal videre til en annen undervisningsgruppe, er det ikke optimalt. Likevel er det slik for alle som har seminariegrupper, og det må således arbeides mer sentralt akkurat på dette.¹¹

3.3. Annet

At studentene har en lav terskel til reise spørsmål og drøfte problemstillinger i seminariegruppene fungerer i praksis. Det er stort sett de som styrer, og hvis jeg mot formodning har styrt en problemstilling mye på grunn av dens kompleksitet, pleier jeg alltid å gi ordre til studentene til kommentarer, og også spørre om det er noe de hadde vurdert, som ikke ble tatt opp. Det er blitt godt tatt imot og atmosfæren på begge gruppene har vært bra gjennomgående (men likevel veldig annerledes, det var stor forskjell på mine to grupper i år).

Særlig når det gjelder prosedyreoppgavene er det veldig enkelt å aktivere studentene. Det som kan bli en utfordring her, er at studentene prosederer på noe som er helt irrelevant eller rett og slett er en misforståelse. Det kan være vanskelig å avbryte studentene når det er gått i gang, siden de i liten del klarer å frigjøre seg fra det forberedte manuset de ofte har. Dette har også oppstått for andre seminarieledere på kurset, og vi har diskutert det felles, og prøvd å finne på noen alternative løsninger, som hadde løst situasjonen (problemet er, lar man de holde på lenge på et helt irrelevant tema, blir det mindre tid igjen til å drøfte det som egentlig er rettslig relevant). Samtidig så merker

⁸ Denne problemstilling er felles for de fleste av den «yngre generasjonen», altså de som ikke er professorer eller har kursansvar. Samtidig påpekes det at kvinner oftest føler seg mer usikre i disse sammenhenger enn menn, men dette blir en annen, mer generell problemstilling som ikke kan drøftes videre her.

⁹ I dette tilfelle anslås at det ble brukt 3 ganger mer tid til forberedelse enn det man får i undervisningsregnskapen sin.

¹⁰ Samtidig sier kursansvarlige at det stadig dukker opp nye problemstillinger og spørsmål, som de heller ikke har hørt om tidligere. Dette motsier delvis denne påstanden, og det må da bare ses an, hvordan det utvikler seg.

¹¹ Det vil si at dette ikke følger fra at studentene ikke tør å spørre under seminaret, men at de bare har så mange spørsmål.

jeg at jeg når prosedyren gikk andre gangen (oppgave 12 og 13) at det allerede da ble enklere, noe som har å gjøre med at jeg da hadde veiledet de gjennom en prosedyre tidligere, og at disse oppgavene var bedre egnet til en slik prosedyre.

I utgangspunktet er det kursansvarlige som er ansvarlige for kursoppgavene og opplegget i sin helhet. Slik som kort nevnt ovenfor, skal vi nok ha et møte etter at alt er ferdig, for å se om man kan justere oppgavene litt, og om det kanskje er mest hensiktsmessig å konstruere oppgavene på en litt annen, noen ganger med pedagogisk måte. Ettersom dette er ting som jeg ikke kan påvirke direkte på, siden det ikke er jeg som er kursansvarlig, lar jeg videre drøftelser om dette ligge.

4. Den gjennomførte spørreundersøkelsen

4.1. Om spørreundersøkelsen

Vanligvis er det ikke gjennomført noen spørreundersøkelser på kurser på jussen. Vi bruker et system med referansegruppemøter, hvor 2 studenter fra hver seminariegruppe møter kursansvarlige, og her blir eventuelle problem eller andre aktuelle problemstillinger tatt opp. Fra dette møtet var det kun positiv tilbakemelding til alle seminarielederne under høsten 2016, som jo var kjekt for meg, som da underviste kurset for første gang. Jeg har ellers også spurt studentene og fått tilbakemelding på ulike aspekter ved undervisningen, og de har alle vært positive.

Jeg tenkte likevel at dette var en gylden mulighet for meg å få litt mer tips og ideer for forbedring. Samtidig tenkte jeg at det kanskje er enklere å være kritisk/negativ i en skriftlig undersøkelse, og at jeg da kanskje skulle få litt mer nyansert tilbakemelding. Det ble klarert med kursansvarlig at jeg skulle gjøre dette, noe som de stilte seg veldig positivt til.

Jeg utarbeidet da et veldig simpelt spørreskjema med 6 ulike spørsmål og delte det ut på siste seminariegruppen slik at studentene kunne fylle det i under pausen.¹² Det ble også sagt at studentene gjerne kunne komme med kommentarer og innspill ellers også, hvis de hadde lyst med det.

Jeg fikk 35 besvarelser på spørreskjemaet, hvorav 6 stykker var blanke (og studentene valgte å si noe muntlig). Jeg baserer følgende observasjoner og kommentarer på de 29 spørreskjema som ble levert inn med tekst.

- Problemstillingen/utfordringen som jeg da vil se på kan formuleres følgende;

Hvordan kan jeg bli bedre på seminariegruppeundervisningen?

- Hvilken intervensjon vil du gjøre i undervisningen?

Spørreskjemaundersøkelse.

- Hvordan kan du vurdere hva intervensjonen førte til?

Gjennom å se på besvarelsene og hva studentene har kommentert og påpekt. Tanken er her at siden dette var første gangen jeg hadde seminariegrupper i strafferett, at det nok finnes ting som jeg kan bli bedre på. Spørreundersøkelsen emner å fange disse opp.

¹² Vennligst se spørreskjema, vedlegg 1.

4.2. Svarene og resultatene

Første spørsmål var «1. Hvordan har du opplevd seminariegruppene? Har de fungert bra som form for læring, i tillegg til forelesningene?»

Det ble spesifisert at studentene ikke skulle skrive noe om oppgavene i seg selv, uten at tilbakemelding om det skulle gis til kursansvarlige (i tillegg til allerede gitt muntlig tilbakemelding om det).

Svarene varierte veldig på dette spørsmålet. Alle som har svart mener at seminariegruppene har vært lærerike, og at de hjelper for å lære seg faget. Jeg ser at de fleste svarene egentlig retter seg til kursansvarlige, det vil si at det påpekes at det er for mange seminarer, at disse bør gå litt mer utspredt, at det blir for intensivt med forelesning hver annen dag og seminarier hver annen dag. Disse blir tatt opp med kursansvarlige for videre diskusjon.

Det som overrasker meg er at noen har uttrykket at gjennomgangen av oppgavene kan gå litt fort noen ganger. Dette er verdifullt, fordi jeg har opplevd akkurat det motsatte, og brukt mye tid på mange enkle spørsmål underveis. Men dette er bra å vite, og skal tas til etterretning. Kanskje det også gjør at jeg noen steder kan stille kontrollspørsmål for å se om studentene har forstått det, slik at man da i helheten bruker mer tid på de avgjørende problemstillingene.

Ellers så synes noen at gjennomgangen med diskusjonen blir litt rotete, siden spørsmålene ikke alltid er relevante. Samtidig synes noen annen at jeg som underviser godt holder på strukturen, samtidig som man kan spørre alt man vil. Det viser at denne balansegangen ikke er lett, og at studenter også opplever det på forskjellige måter. Likevel er dette også interessant for meg, siden det muligens kunne underlette å da på slutten av seminariet å ha en power point presentasjon eller noe annet, som tydeliggjør strukturen klarere.

Andre spørsmålet var «2. Har det vært bra balanse på seminariegruppene mellom at seminarlederen snakker og at studentene fører ordet? Hvis ikke, indiker gjerne hva du hadde hatt mer/mindre av. Har du fått stilt de spørsmålene du har lurt på?»

De fleste har kommentert at det er bra balanse, og har skrevet at de syns det er bra at jeg styrer, slik at man rekker gjennom hele oppgaven. Noen presiserer at noen av spørsmålene er irrelevante av studentene, som jeg er enig i. Samtidig så er det en litt vanskelig balanse for seminarielederen å vite akkurat hva spørsmålet blir, når studentene ikke alltid helt har en klar problemstilling.

Svarene her var også ulike, og viser også personlige preferanser. Noen vil at jeg som seminarieleder skal gå gjennom oppgavene, og at de da kan stille spørsmål. Noen vil at de skal gå gjennom oppgavene selv, men at jeg da skal rette på feil. Jeg har prøvd på en mellomting til disse, det vil si at ordet alltid er fritt, og at jeg prøver å gi rammer og delproblemstillinger, som de da skal drøfte sammen. Hvordan dette har lyktes, er tydeligvis litt forskjellig fra student til student.

Noen skrev at jeg gjerne kunne brukt mer tid før jeg svarer på problemstillingen selv. Det var et godt poeng. Jeg synes personlig at jeg brukes masse tid på å stille spørsmål, og at gruppene da ofte sitter tyste, og ingen sier noe. Men jeg ser det som en personlig utfordring å vente enda mer, slik at denne tiden ikke oppleves for kort for studentene.

Her har jeg også fått positivt tilbakemelding om at jeg bruker pausene til å svare på spørsmål, som jo er positivt (mindre positivt er det at man da aldri rekker å spise lunsj ...).

Det blir også spesifisert at denne gjennomgangen har variert i seminariegruppene, som også kommer an på oppgavene. Etter diskusjoner med de andre seminarielederne, er dette helt vanlig, og noen oppgaver er særlig så omfattende, at det er nødvendig å ha litt strammere struktur. Likevel tas dette også til etterretning slik at man kanskje kan underbygge dette bedre neste år.

Gjennomgående fra dette punktum tenker jeg at jeg kan ta med meg at jeg skal være litt tøffere i å avbryte diskusjoner som sklir litt ut, og følge oppgaven mer strukturert (som jeg altså har gjort allerede). Samtidig er dette også en balansegang mellom at studentene ikke tør å si noe, og når de sier noe, kan de ikke direkte bli avbrutt, på grunn av manglende relevansen av spørsmålene. Dette er samtidig, som også er blitt diskutert med andre seminarieledere, en vanskelig balansegang og noe som man blir litt tryggere på med tiden og mer erfaring.

Spørsmål tre var «3. Hvordan har du opplevd atmosfæren på seminariegruppen?»¹³

Svarene her er gjennomgående positive. Svarene sier god, bra og at det har vært en lav terskel til å stille spørsmål. Dette var kjekt å lese, fordi det er akkurat det jeg har prøvd å få til. Det var bra å vite at atmosfæren er blitt opplevd som bra og at studentene føler de har fått stilt alle spørsmål som de har hatt lyst til.

Det eneste som her ble påpekt var at det var varierende deltakelse (det er som nevnt ikke obligatorisk undervisning) samt at noen av undergruppene ikke var så godt organisert (dette gjelder prosedyrene). Det er lite jeg konkret kan gjøre med dette, siden det er studentenes aktivitet som der er avgjørende, men likevel kan dette kanskje påpeker enda mer innledningsvis på kurset.

Spørsmål fire var «4. Hvordan syns du seminarielederen har fungert? Hva har vært bra, alternativt dårlig?»

Her var det positive tilbakemeldinger også, som i stor grad går ut på at jeg har vært godt forberedt og at det har blitt mye form for diskusjoner og spørsmål.

Særlig det at jeg, i tilfeller hvor jeg har vært usikker, har sjekket og kommet tilbake med svaret neste seminariegang, er blitt sett positivt på. Dette var kjekt å lese, siden jeg har vært ærlig på kurset om at jeg ikke er ekspert på norsk strafferett og at jeg har valgt å innrømme i de tilfellene hvor jeg ikke vet hvordan det er, å finne ut av ting.

Noen syns at jeg kunne vært strengere, når spørsmålene ikke knytter seg til oppgavene, og det er jeg enig i. Noen kommenterte også at det burde blitt mindre plass for spørsmål noen steder, slik at man rakk å diskutere alle problemstillingene like nøye. Jeg er enig i dette, og at det kan være vanskelig å finne den rette balansen mellom diskusjon, relevante spørsmål og gjennomgang.

Noen har gitt pluss for at jeg har klart å holde tidsrammen (som andre seminarieledere ikke alltid klarer), som vel må anses positivt (som også til dels henger sammen med at noen ganger må man være litt mer stringent å ikke la diskusjonen gå altfor langt).

¹³ Dette spørsmålet ble tatt med på grunn av at man tidligere på huset, på noen andre fag, og med noen andre lærere har opplevd at særlig gutter kjører over jenter i argumentasjonssammenheng (uten at dette direkte baserer seg på faglige argumenter). Det er mange av oss litt yngre kvinner på huset som er opptatt av at dette ikke skal skje, og at guttene ikke skal styre diskusjonen, men at det slik som i alt, skal være en balanse. Dette er grunnen til at spørsmålet ble tatt med, og det gir kanskje ikke så mye tilbakemelding til meg personlig, men oppleves likevel som viktig.

Noen synes også at jeg ikke alltid har vært så bra på det materielle, som jeg også kan være enig i. Den klart største utfordringen for meg på dette kurset var at jeg ikke forsker i faget, og at det ikke alltid er enkle spørsmål. Noen andre hadde kommentert at jeg noen ganger brukte veiledningen (som vi seminarielederne har) men at jeg burde vært mer selvstendig. Det kan jeg skjønne til dels, men samtidig er kursansvarlige opptatt av at vi også har en felles utgangspunkt når vi leder seminarene. Til neste år kanskje en måte er at ta utgangspunkt i veiledningen, men å få det til å virke som om jeg er mer selvstendig. Et poeng med å bruke den, og diskusjoner vi har hatt, henger også sammen med at jeg ikke kan faget veldig godt ennå. Og at noen spørsmål (for eksempel forsøk til medvirkning) ikke er avklart, men at kursansvarlige ønsker å undervise en viss forståelse av dette. Da føler jeg ikke at jeg personlig kan gå utenfor denne.

En student syntes også at jeg snakket før fort, noe som jeg innledningsvis hadde sagt at de gjerne måtte si til meg, og avbryte meg hvis det skjedde. Dette hadde likevel ikke andre kommentert, men det blir likevel tatt til etterretning at jeg må snakke enda roligere.

Det femte spørsmålet var «5. Hva tenker du at seminarielederen kan bli bedre på til neste år? Alternativt også hva kunne blitt gjort annerledes?»

Her ble det poengtert ting som også ble påpekt tidligere, og hovedsakelig ble det fokusert på at jeg burde være litt mer streng når det kommer til spørsmål som ikke direkte knytter seg til oppgavene og at jeg i noen tilfeller burde begrunnet synspunktene mine enda bedre. Dette er jeg helt enig i.

Noen kommenterte også at jeg kunne stilt litt mer kritiske spørsmål til de kommentarene som studentene kommer med i seminariegruppene, og det var en veldig bra ide. Det har jeg ikke brukt så veldig mye frem til nå, mest fordi det ikke har vært tid til det, men jeg ser at det særlig kunne bli brukt i noen tilfeller.

Noen kommenterte også at gjennomgangen av oppgavene gjerne kan ta litt mer tid, det vil si at det brukes mer tid på oppgavene og problemstillingene i de. Det skal jeg prøve å tenke over enda mer til neste år, slik at det ikke føles at det går for raskt. Dette er samtidig også en utfordring, når man aldri vet hvilke spørsmål man får, og hva som blir drøftet på seminarene.

Det sjette spørsmålet var «6. Andre aspekter du har lyst å ta opp/kommentere?». Spørsmålet var ment å fange opp andre aspekter eller punkter for kritikk, som studentene følte at de ikke fikk sagt ellers.

Her var det veldig få som hadde kommentert noe, de som hadde gjort det, hadde skrevet at vi burde hatt et annet rom på grunn av byggestøy som jeg er helt enig i.¹⁴ Ellers var de som skrev her veldig fornøyde og takket for et hyggelig kurs, så det var kjekt å lese.

5. Lærdommer fra spørreundersøkelsen og veien videre

Generelt var det veldig nyttig å få gjennomført denne spørreundersøkelsen, og se besvarelsene, og også kunne tenke litt mer strukturert rundt dette.

¹⁴ Det er også blitt poengtert til fakultetet at det ikke fungerte slik det var, uten at det ble noen direkte løsning på situasjonen. Dette må jeg kommentere videre til neste år.

Jeg tenker at jeg har fått mange gode innspill som jeg kommer til å ta med meg videre. Noen hovedtrekk kan utformes slik;

Det som jeg tror jeg kommer til å bruke mer tid neste år er metode og struktur. Altså for sikkerhets skyll, jeg syns jeg har brukt enormt mye tid på det nå, men jeg ser at jeg kanskje skal bruke enda mer tid på det. Jeg tenker da også at jeg gjerne må bruke tavlen enda mer for dette, og kanskje strukturere ting enda mer.

Jeg hadde gjerne delt ut besvarelser med en klar systematikk basert på veiledningen, men det er strengt forbudt fra kursansvarlige. Og dessuten er et av poenget her på kurset også, at det ikke finnes et rett svar/en rett måte å gjøre ting på alltid. Denne kan variere, og de kommer litt an på hvordan oppgaven er strukturert også. Dette betyr likevel at dette må fokuseres på særlig mye på seminarene.

Spesielt det at mange har ment at jeg kan være strengere, er bra. Det kommer jeg absolutt til å være, men samtidig med en forhåpentligvis hyggelig og imøtekommende måte. Det var også bra å høre at det er flere som syns det, slik at jeg kan ta det til etterretning.

En annen aspekt, som kommer til å være enklere neste år, er det med faget generelt. Altså, når man som utenlandsk jurist skal undervise i strafferett som kanskje er et av de mest vanskelige fagene, er det ikke gitt at alt går problemfritt. Samtidig har det vært veldig lærerikt for meg personlig også, og det har vært en veldig hyggelig og positivt (og utmattende) opplevelse.

Til dette knytter seg også det aspektet at alle gruppene er forskjellige og at noen fungerer bedre enn andre. Det har vært stor forskjell i mine to grupper, som har vedvart gjennomgående. Det er også en ting man må lære, det vil si at ikke alle er like, og alle ikke er like flinke til å drøfte akkurat det relevante. Det betyr også at jeg må beholde fleksibiliteten og bli enda bedre på den *go with the flow*-aspekten. Jeg tenker at denne også blir bedre, når jeg blir enda mer kjent med faget generelt.

Avslutningsvis kan det kommenteres at siden jeg byttet SOTL-prosjekt, betyr det ikke at den opprinnelige planen om å bli bedre på å bruke visuelle hjelpemidler på forelesninger er fragått. Det skal jeg jobbe kontinuerlig med, og særlig den tilbakemeldingen som jeg fikk fra noen som kom på undervisningen min fra uniped-gruppen har vist seg særlig nyttig, når det kommer til ulike måter å presentere ulike aspekter. Det er særlig her som den visualiseringen av metode og struktur kommer inn.

I Bergen, 31/10 2016

Annika Suominen

Vedlegg 1: spørreskjema

Vedlegg 2: kursopplegg

Framdriftsplan for undervisninga i strafferett, hausten 2016

DATO		TEMA	EIGENFØREBUING
17.08 (14-16)	Førelesing (JJ+EJH)	Kva er strafferett? Grunntrekk ved ansvars- og reaksjonslæra	Kapittel 1 (Gröning/Husabø/Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff)
19.08 (10-12)	Førelesing (JJ)	Kvifor har vi strafferetten?	Kapittel 2
22.08 (14-16)	Førelesing (EJH+JJ)	Lovskravet og tilbakeverkingsforbodet. Kriminaliserte gjerningar	Kapittel 3 og 5
23.08	<i>Seminar</i>	<i>Lovskravet og skuldprinsippet</i>	<i>Oppgåve 1</i>
24.08 (14-16)	Førelesing (EJH)	Valdsbrottsverk	Kapittel 6
25.08	<i>Seminar</i>	<i>Tolking av gjerningsskildringar, særleg om lekamskrenkingar</i>	<i>Oppgåve 2</i>
26.08 (10-12)	Førelesing (JJ)	Årsakskrav, farekrav og rettsstrid	Kapittel 7 og 8
29.08 (14-16)	Førelesing (JJ)	Forsettskravet	Kapittel 9
30.08	<i>Seminar</i>	<i>Forsettskravet</i>	<i>Oppgåve 3</i>
31.08 (14-16)	Førelesing (JJ)	Aktløysekrav	Kapittel 10
01.09	<i>Seminar</i>	<i>Aktløysekrav</i>	<i>Oppgåve 4</i>
02.09 (12-14)	Førelesing (EJH)	Unnlatingsansvar Medverkingsansvar	Kapittel 11 og 12
05.09 (14-16)	Førelesing (EJH)	Forsøksansvar	Kapittel 13
06.09	<i>Seminar</i>	<i>Forsøk og medverking</i>	<i>Oppgåve 5</i>
07.09 (14-16)	Førelesing (EJH)	Rettferdigjeringsgrunnar	Kapittel 15-18
08.09	<i>Seminar</i>	<i>Rettferdigjeringsgrunnar</i>	<i>Oppgåve 6</i>
09.09 (10-12)	Førelesing (EJH)	Rettferdigjeringsgrunnar, forts.	
12.09 (14-16)	Førelesing (JJ)	Eitt eller fleire brotsverk?	Kapittel 26
14.09 (14-16)	Førelesing (EJH)	Narkotikabrottsverk	

15.09	Seminar	Narkotikabrotsverk	Oppgåve 7
16.09 (10-12)	Førelesing (EJH)	Kriminaliseringas internasjonale dimensjonar	4 og 14
19.-23.09		Obligatorisk kursoppgåve	
26.09 (14-16)	Førelesing (EJH)	Formuesbrotsverk, særleg om tjuveri og underslag	
27.09	Seminar	Formuesbrotsverk	Oppgåve 8
28.09 (14-16)	Førelesing (EJH)	Formuesbrotsverk, særleg om ran, utpressing og bedrageri	
29.09	Seminar	Formuesbrotsverk	Oppgåve 9
30.09 (10-12)	Førelesing EJH	Formuesbrotsverk, særleg om heleri og kvitvasking	
03.10 (14-16)	Førelesing (JJ)	Unnskyldingsgrunnar og andre grenser for straffansvar	Kapittel 19-24
05.10 (14-16)	Førelesing (LG)	Unnskyldingsgrunnar og andre grenser for straffansvar, forts.	
06.10	Seminar	Unnskyldingsgrunnar m.v.	Oppgåve 10
07.10 (8-10 og 12-14)	Førelesingar (JJ)	Straff og andre strafferettslege reaksjonar	Kapittel 27-31
18.10	Seminar	Reaksjonsval og straffutmåling	Oppgåve 11
19.10 (14-16)	Førelesing (JJ)	Ansvars- og reaksjonslæra oppsummert. Særtrekk ved føretaksansvar	Kapittel 33
20.10	Seminar	Samansett oppgåve	Oppgåve 12
25.10	Seminar	Samansett oppgåve	Oppgåve 13
27.10	Seminar	Samansett oppgåve	Oppgåve 14
11.11		Eksamen	